

Tutkimustuloksia koulukodista

Professori (ma.) Elina Pekkarinen

Pyöreän pöydän keskustelu koulukotien kehittämisestä

Säätytalo, Helsinki

24.4.2019

Funded by the
European Union

Esityksen tavoitteet

- Tuoda viimeaikaisten tutkimushankkeiden tulokset ja niiden kehittämisehdotukset näkyviin.
- Antaa eväitä pyöreän pöydän keskusteluun.

Kolme koulukoteja koskevaa tutkimushanketta

- Suomen Akatemian tutkijatohtoriprojekti, jossa koulukodeista aikuistuneet nuoret kertoivat kokemuksistaan lastensuojelun interventioista.
 - Kolmivuotinen tutkimushanke.
 - Teoreettinen: tavoitteena positiomallin rakentaminen.
 - Aineistona nuorten aikuisten syvähaastattelut ja osallistuminen kokemusasiantuntijaryhmän kahden vuoden ajan.
- LAPE-hankkeen ja THL:n rahoittama selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä.
 - Lyhyt selvitys.
 - Empiirinen ja käytännöllinen: tavoitteena tuottaa tietoa hallinnon käyttöön.
 - Aineistona koulukotien asiakirjoja, tilastoja sekä 18 työntekijän haastattelut.
- Euroopan unionin viiden maan kehittämishanke hoitokäytäntöjen kehittämiseksi sellaisten lastensuojelun tarpeessa olevien nuorten kohdalla, joilla yhtäaikaisesti mielenterveyden ongelmia ja rikollisuutta.
 - 1,5 -vuotinen hanke.
 - Empiirinen ja käytännöllinen: tavoitteena tuottaa tietoa käytäntöjen kehittämiseksi.
 - Aineistona Suomessa kahden koulukotiyksikön kolmen osaston henkilöstön haastattelut (18 yksilöhaastattelua ja kaksi fokusryhmähaastattelua).

Nuorten haastatteluiden pohjalta saadut keskeiset tulokset

- Turvattomuuden tunteet lapsuudessa ja nuoruudessa.
- Lastensuojelun interventioihin liittyi kohtaamattomuuden, erilaisuuden, epätietoisuuden, vaikutusvallan puutteen, laiminlyönnin ja epäluottamuksen kokemuksia.
- Haastatelluilla oli taustallaan useita sijoituksia muissa laitoksissa tai nuorisopsykiatrian poliklinikalla.
- Sijoituksen aikainen sosiaalityö sai kritiikkiä.
- Koulukotisijoitus oli eräänlainen taitekohta.
- Itsenäistymisen vaihe koettiin vaikeaksi ja jälkihuolto riittämättömäksi.
- Lastensuojelu jätti pysyvän jäljen, jota vahvistivat yhteiskunnan ennakkoluulot ja leimaava puhetapa.
- Nuoret antoivat lukuisia kehittämissuhteita lastensuojeluun, jotka olen jäsentänyt kolmeen – rakenteelliseen, inhimilliseen ja suhdeperustaiseen – tasoon.

Kehittämisehdotuksia

RAKENTEIDEN TASOLLA TARVITAAN

- Lisää resursseja perheiden taloudellisen toimeentulon tukemiseen sekä varhaiseen tukeen koulunkäynnissä, napakampaa puuttumista vanhempien päihteidenkäyttöön ja/tai mielenterveyden ongelmiin.
- Tarkkuutta sijaishuollon valvontaan.
- Viihtyvyyttä sijaishuollon fyysisiin puitteisiin, kodinomaisuuteen ja yksilöllisiin tarpeisiin oman tilan rakentamisessa.

INHIMILLISELLÄ TASOLLA TARVITAAN

- Aikuisia, joilla on aikaa, osaamista ja motivaatiota kohtaamiseen.
 - Hyvä työntekijä on empaattinen, rehellinen, omistautunut ja nauttii työstään, jolloin häneen voi luoda luottamuksellisen suhteen.
- Rehellisyyttä ja avoimuutta: lapsilähtöistä tapaa selittää asioiden taustat ja syy-seuraussuhteet.

SUHDE TASOLLA TARVITAAN

- Panostusta suhdeperustaiseen työotteeseen, huomion kiinnittämistä myös vertaissuhteisiin.
- Luottamuksellinen suhde voi korjata turvattomuuden, kohtaamattomuuden ja epäluottamuksen kokemuksia.
- Epäluottamus toisiin ihmisiin siirtyy sukupolvelta toiselle ja on kytköksissä muihin hyvinvoinnin ongelmiin (Kortteinen & Elovainio 2012).

Kuka tahansa, joka on tehnyt töitä vaikeimmin kärsineen väestönosan kanssa, saa luultavasti helposti kiinni siitä, mistä tässä puhutaan: ne jotka kipeimmin apua tarvitsisivat, ovat usein vaikeimpia auttaa – erilainen, myös opettajiin ja ammattiauttajiin kohdistuva torjunta on niin voimakasta, että suurin osa ajasta menee pelkän yhteyden luomiseen. (Kortteinen & Elovainio 2012, 165)

Koulukotien asemaa ja tehtävää koskevat kehittämistarpeet

- Koulukotien asemaa ja tehtävää kirkastetaan ja osaamisesta huolehditaan eettisen ja korkealaatuisen sijaishuollon varmistamiseksi.
- Sijoitusten oikea-aikaisuutta ja kestoja parannetaan lapsen etua vastaavaksi.
- SOTE-reformissa koulukodit kiinnittyvät osaamis- ja tukikeskusrakenteeseen ja henkilöstön osallistumista asiakasohjaustyöskentelyyn ja konsultointiin resursoidaan ja vahvistetaan.
- Kilpailutuksen käytännöt ja tarkoituksenmukaisuus arvioidaan, jotta osaamisen jalkauttaminen on mahdollista.
- Kehittämis- ja tutkimustoimintaa sekä valvontaa vahvistetaan.
 - Koulukotiin sijoitettujen nuorten haastattelut (vrt. lapsiasiavaltuutetun aloite).

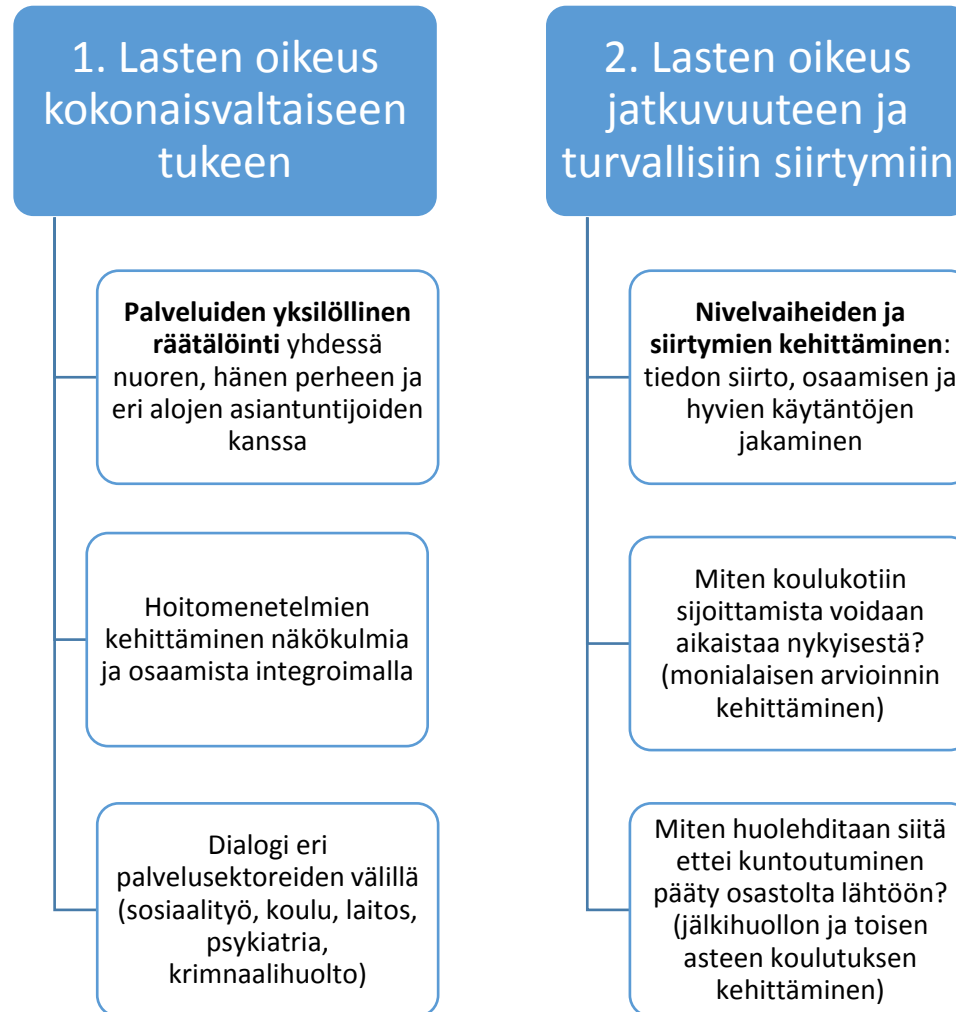
Koulukotien psykiatriseen hoitoon erikoistuneiden osastojen vahvuudet kansainvälisessä tarkastelussa

- Lasten huolenpito ja suojelu (vs. rikosseuraamukset).
- Pienet yksiköt ja vahva henkilöstömitoitus.
- Erityisosaamisen ja tuen integrointi arkeen.
 - Omaohjaajatyö ja korjaava vuorovaikutussuhde.
 - Arjen vakauttaminen ja turvallinen kasvuympäristö.
- Yhteinen tahtotila kehittää monialaista työtä ja ratkaista palvelujärjestelmän tuomia yhteistyön haasteita – yksittäisiä toimivia käytäntöjä kehitetty ja kokeiltu.
 - Esimerkiksi nuorisopsykiatrian hoitajan jalkautuminen osastolle, yhteistyöpalaverit, yhteishoitomalli.

Keskeiset haasteet

- Palveluiden sektorirajat: yhteisen keskustelufoorumin puute, tiedon kulkemisen ongelmat, luottamuksen puute.
- Tiettyjen nuorten pompottelu palvelusta toiseen, integrointi ei toteudu kaikkien kohdalla.
- Aikarajoihin kariutuvat hoitosuhteet: sijoitus koulukotiin myöhästyy, yksiköstä lähtö päättää kuntoutumisen, jälkihuollon toteutumisen puutteet, hoitosuhteiden katkeaminen.
- Nuorten eristäminen yhteisöstään ja yhteiskunnasta: kehittykö nuorille kyky toimia yksikön ulkopuolelle? Itsenäiseen asumiseen ja toiselle asteelle siirtyminen vaikeaa.

Kehittämiskohteet

Yhteenvetoa

- Eri kysymyksenasetteluin ja menetelmin toistuvat ilmiöt:
 - Koulukotisijoituksen oikea-aikaisuuden merkitys
 - Suhdeperustainen työote
 - Verkostoyhteistyön merkitys
 - Jälkihuoltoon panostaminen
- Kiitos ajastanne!

Lähteitä

- Hästbacka, Noora & Pekkarinen, Elina (2018) EU-Project “FACT FOR MINORS. Fostering Alternative Care for Troubled minors”. Final Report Finland. Co-financed by the European Commission – Directorate General Justice and Consumers <http://www.valtionkoulukodit.fi/assets/fact-for-minors-report-from-finland-april-2018.pdf>
- Pekkarinen, Elina (2017) Koulukoti tapaustutkimuksen kohteena. Teoksessa Rosi Enroos & Mikko Mäntysaari & Satu Ranta-Tyrkkö (toim.) Mielekäs tutkimus - näkökulmia sosiaalityön tutkimuksen missioihin. Tampere: Tampere University Press, 163–192. http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102465/Enroos_ym_Mielekas_tutkimus.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Pekkarinen, Elina (2017) Positions of young people in child welfare - "TMSA" in research practice. In Monica Kjørstad & May-Britt Solem (eds.) Critical Realism for Professions. Oxford: Routledge, 118–144.
- Pekkarinen, Elina (2017) ”Mä oon ollut tässä asiakirja muitten joukossa” - Koulukodeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, 173–198.
- Pekkarinen, Elina (2017) Koulukoti muutoksessa - Selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura & Nuorisotutkimusverkosto, Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma LAPE, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulukoti_muutoksessa.pdf
- Pekkarinen, Elina (2016) Arjen ja elämänhallinnan ongelmat lapsuudenperheessä - lastensuojelun näkökulma. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Arjen jäljillä. Nuorisobarometri 2015. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto & Nuora, 163–179. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/Nuorisobarometri_2015_ISSUU.pdf